

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1932

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 5 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1933

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ Γ. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Κύριοι Ἐταῖροι,

Τὸ τεταγμένον ἐτήσιον μνημόσυνον τῶν ἐκλιπόντων ἐταίρων τελοῦν τὸ Συμβούλιον προτάσσει καὶ ἐφέτος τῶν πεπραγμένων αὐτοῦ λόγους ἀποχαιρετισμοῦ καὶ χαρακτηρισμοῦ τῶν πορευθέντων τὴν εἰμαρμένην πορείαν συναθλητῶν καὶ φίλων.

Ἐκ τῶν ἐπιτιμίων ἐταίρων ἀπέθανον:

Ὁ ἐν Λονδίῳ διευθυντὴς τῆς ἀνωτάτης Σχολῆς τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἄλλοτε ὑπουργὸς τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἐργασίας Γουλιέλμος Pember Reeves, τοῦ ὁποίου ὁ σταθερὸς καὶ πεφωτισμένος φιλελληνισμὸς, στηριζόμενος εἰς τὴν μακρὰν παντὸς ῥωμαντισμοῦ ἐπίγνωσιν τῶν ἀρετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ ζωτικότητα, ἐγένετο ἡ ἀφετηρία τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν Λονδίῳ Ἀγγλοελληνικοῦ συνδέσμου καὶ σφόδρα ὠφέλησε τὴν πατρίδα ἡμῶν καὶ εἰς εὐτυχεῖς καὶ εἰς δυστυχεῖς ἡμέρας.

Ὁ Edgar Martini, καθηγητὴς τῆς κλασσικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Γερμανικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Πράγας, προηγουμένως δὲ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, ὑπῆρξε κράτιστος φιλόλογος, ἔδειξε δὲ πάντοτε ζωηρότατον φιλελληνισμόν.

Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος, ἐπιγραφικὸς καὶ ἱστορικὸς Μαυρίκιος Holleaux, καθηγητὴς ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς φιλολογίας, ὑπῆρξε παλαιὸς γνώριμος τῶν Ἀθηνῶν καὶ θερμὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τὸν Μαυρίκιον Holleaux καὶ ὡς μαθητὴν τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς καὶ ὡς διευθυντὴν αὐτῆς βραδύτερον, εἶναι δὲ ζωηροτάτη ἀκόμη ἢ ἀνάμνησις τῆς ὑψηλῆς καὶ εὐθυτενοῦς ἐκείνης μορφῆς, πλήρους εὐγενοῦς ὑπερηφανείας καὶ ἀριστοκρατικῆς προσηνείας, διὰ τῆς ὁποίας ὁ ἰστάμενος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆς ἐπιστήμης ἐκέρδιζε φίλους ὑπὲρ αὐτῆς μεταξὺ τῶν εὐρυτέρων μορφωμένων κύκλων, πολὺ πέραν τῶν στενωτέρων ὁρίων τῆς ἐν Ἀθήναις ἀξιολόγου πάντοτε ὁμάδος τῆς διεθνοῦς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης.

Ἄλλὰ τὴν θέσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης κατέκτησεν ὁ Holleaux διὰ τῶν ἐξαιρετικῶν χαρισμάτων τῆς διανοίας του, διὰ τῆς ὀξυτάτης αὐτοῦ κρίσεως καὶ διὰ τῆς ἄριστα συμπληρούσης ταύτην ἐμβριθείας τῆς σκέψεως.

Ἀπὸ τῆς ἀρχαιολογίας ἀφορμηθεὶς ἐνετοπίσθη κυρίως ὁ Holleaux εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῶν Μακεδονικῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων.

Ἀνασκάψας καὶ ἐν Πύρῳ τῆς Βοιωτίας καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δήλῳ, ἀφωσιώθη κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ἔκδοσιν καὶ τὸν ὑπομνηματισμὸν Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἀπὸ τούτων δὲ ἀφορμώμενος εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ ἱστορικὴν ἀνακαίνισιν ὀλοκλήρων περιόδων τῶν ὑστέρων Ἑλληνικῶν χρόνων, τοὺς ὁποίους ἀνατέμνει καὶ διαφωτίζει συγκεντρῶν παντοίας περὶ αὐτῶν μαρτυρίας, μνημειακάς τε καὶ φιλολογικάς, καὶ συνδυάζων ταύτας μετὰ σπανίας κριτικῆς ἀσφαλείας.

Ἐκτὸς τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ ἐγκατεσπαρμένων εἰς περιοδικὰ πραγματειῶν, φωτεινότατον παράδειγμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Holleaux εἶναι τὸ αὐτοτελὲς αὐτοῦ ἔργον: *Rome, la Grèce et les monarchies hellénistiques au IIIe siècle av. J. Chr.* (1923), διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ὀξύνους συγγραφεὺς καταρρίπτων παλαιὰς

δοξασίας διαφωτίζει τὴν ἀνάμιξιν τῆς Ῥώμης εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα καὶ τὴν πολιτικὴν τῆς Ῥώμης ὡς οὐχὶ προεσχεδιασμένην, ἀλλ' ἐξηρητημένην ἐκ τῶν περιστάσεων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου Foucart ὁ Holleaux καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἐν τῷ Κολλεγίῳ τῆς Γαλλίας ἐκράτησεν εἰς ἔνδοξον ἐπίπεδον τὰς ἐπιγραφικὰς σπουδὰς, προαγαγὼν τὴν διεθνή ἐπιστήμην καὶ τιμήσας ἐξαιρέτως τὴν χώραν του. Ἐὰν ἡμεῖς οἱ ἐν Ἑλλάδι αἰσθανώμεθα μεγαλητέραν λύπην, πράττομεν τοῦτο, διότι παρὰ τὸν ὑπέροχον ἐπιστήμονα δὲν λησμονοῦμεν καὶ τὸν θαυμάσιον φίλον τῆς πατρίδος μας.

Οὐχὶ πολλὰς ἡμέρας μετὰ τὸν Holleaux ὁ θάνατος ἀφήρπασε καὶ τὸν γηραῖον πολυμερέστατον ἀρχαιολόγον Salomon Reinach, τοῦ ὁποίου ἡ εὐρυμάθεια ἐξησφάλισεν εἰς αὐτὸν ἐπιφανῆ θέσιν ἐν τῇ διεθνῇ ἀρχαιολογίᾳ, ἀναμιμνήσκουσιν ἐν μέρει καὶ ἐν τῇ ιδιουσυγκρασίᾳ τὴν παγκοσμίως περιφανῆ μορφήν τοῦ ἀειμνήστου Wilamowitz.

Τοῦ Reinach ἡ ἀσχολία δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἀλλ' ἀπέβη εὐρύτατα ἀρχαιογνωστικῆ, ἐπεκταθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν λατρείαν, οὐχὶ δὲ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν, ἀλλὰ πολὺν πέραν τῶν ὁρίων τούτων.

Μεταξὺ τῶν καθαρῶς ἀρχαιολογικῶν ἔργων τοῦ Salomon Reinach ἐξέχει ἡ μνημειώδης δημοσίευσις τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Μικρασιατικῆς Μυρίνης, τὰς ὁποίας οὗτος ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλου κορυφαίου διδασκάλου τῆς ἀρχαιολογίας, τοῦ Edmond Pottier, διεξήγαγε καὶ ἐπεξεργάσθη.

Ἐκ τῆς διαρκoῦς παρακολουθήσεως τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ περιηγήσεων, ἀνασκαφῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἐξῆλθον αἱ πολῦτιμοι Chroniques d' Orient, ἐκ δὲ τῆς περὶ τὴν θρησκείαν ἀσχολίας ἢ σημαντικὴ συναγωγὴ πραγματειῶν Cultes, mythes et religions, κάτοπρα τῆς εὐρυμαθείας τοῦ ἀνδρός.

Ἄλλ' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἐπιστημονικὴν δρε-

σιν τοῦ Reinach εἶναι ἡ πολύτιμος αὐτοῦ κλίσις πρὸς σύνταξιν σπουδαίων εὐρετηρίων τῶν ἀρχαίων, ἐνίοτε δὲ καὶ νεωτέρων μνημείων τέχνης, τὰ ὅποια ἀπέβησαν ἀξιολογώτατα βοηθήματα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἐν τῷ παρελθόντι, θὰ παραμείνωσιν δὲ ἀσφαλῶς τοιαῦτα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐπὶ μακρότατον. Στρέψας τὴν προσοχὴν του πρὸς τὴν ἀρχαιολογικὴν ταύτην ἀνάγκην καὶ διαθέσας τὸ βοηθητικόν του προσωπικὸν πρὸς τοιαύτην ἐργασίαν κατὰ τύπον εὐστοχώτατα ἀπλοῦν καὶ εὐσύνοπτον, ἐξησφάλισε τὴν εὐγνωμοσύνην πολλῶν ἀρχαιολογικῶν γενεῶν, μάλιστα δὲ ἐν χρόνοις, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ συχνότης τῶν ἀποκαλυπτομένων μνημείων καθιστᾷ ὀσημέραι μᾶλλον ἀπαραίτητα τὰ τοιαῦτα βοηθητικὰ μέσα.

Ἄλλὰ καὶ ἡ περὶ τὰς ἐθνικὰς ἀρχαιότητας τῆς Γαλλίας μακρὰ ἀσχολία τοῦ Reinach καὶ ἡ μέχρι σχεδὸν τοῦ θανάτου του παραθεῖσα διεύθυνσις τοῦ Μουσείου τοῦ St Germain-en-Laye καὶ ἡ ἐν τῇ εἰδικῇ Σχολῇ τοῦ Λούβρου μακροτάτη διδασκαλία του καὶ ἡ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν ὠφελιμωτάτη αὐτοῦ δρᾶσις καὶ ἡ ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Revue archéologique τῆς Γαλλίας πολυετῆς αὐτοῦ παρουσία εἰκονίζουσι τὴν ὄντως πολυσχιδεστάτην ἐργασίαν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς καὶ φίλου.

Τῶν Ἑλλήνων νεκρῶν τὴν χορείαν καθιστᾷ πενθιμωτέραν ἐφέτος οὐχὶ μόνον ἡ βαθεῖα πληγὴ, τὴν ὁποίαν ὁ θάνατος ἐπήνεγκεν εἰς αὐτὸ τὸ Συμβούλιον, ἀλλὰ καὶ ὁ σημαντικὸς ἀριθμὸς τῶν ἀπελθόντων φίλων.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήξαντος ἔτους ἐξέλιπεν ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἐταῖρος καὶ εὐφημοτάτης δράσεως διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς Παναγιώτης Καλογερόπουλος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὸ καθήκον καὶ ἡ ἐν βαθεῖᾳ ἐπιγνώσει τῶν πραγμάτων ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας του καταλείπει παράδειγμα ἄξιον μιμήσεως καὶ ἐπιβαλλομένης συνεχείας πρὸς ὠφέλειαν τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἄλλοτε τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ πολλῶν ἐξ ἡμῶν προσφιλῆς καὶ πολῦτι-

μος διδάσκαλος Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης προσήνεγκεν ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἔθνος πολὺ πέραν τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηκόντων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἄλλοτε ἀκμάζων Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς ἐγνώρισε τὸν Μαργαρίτην Εὐαγγελίδην ὡς μέγαν πατέρα καὶ εὐεργέτην καὶ ἀκάματον ποδηγέτην τῆς ἐκπαιδευτικῆς αὐτοῦ προόδου καὶ ἔθνικῆς σταδιοδρομίας.

Ὁ γνωστὸς μηχανικὸς Ἡλίας Ἀγγελόπουλος δὲν περιώρισε τὴν ζωὴν του εἰς τὸ πρακτικόν του ἐπάγγελμα, ἀλλ' ἐπεξέτεινε τὴν φιλοδοξίαν του καὶ εἰς ἔθνωφελῆ δρᾶσιν καὶ εἰς ἱστορικὰς μελέτας. Καὶ τῆς μὲν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ διαθέσεως τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς κάλλιστον δεῖγμα εἶναι ἡ Βιοτεχνικὴ Ἑταιρεία, ὑπὲρ τῆς ὁποίας μετὰ πολλῆς στοργῆς ἀφιέρωσε καὶ τὰς τελευταίας του σκέψεις — τῆς δὲ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν παρέργου φροντίδος ἐνδιαφέρων καρπὸς εἶναι ἡ περὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν λιμένων αὐτοῦ αὐτοτελῆς τοπογραφικὴ μελέτη, ἡ ὁποία ἰδιαιτέρως συνδέει τὸν διακεκριμένον φίλον πρὸς τὸ ἡμέτερον καθίδρυμα.

Προῶρως ὅλως ἐξέλιπεν ἀφ' ἡμῶν καὶ ὁ γνωστὸς πολιτευτῆς Θεσσαλίας Ἀλέξανδρος Κασσαβέτης μετὰ στοργῆς πάντοτε παρακολουθήσας τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ παλαιὸς ἡμῶν καὶ πιστὸς ἑταῖρος Στυλιανὸς Θεοδωρακάκης.

Μετὰ τὸν Γεώργιον Κλοντηρόπουλον, μετ' ἀφοσιώσεως ἄλλοτε ὑπηρετήσαντα τὴν Ἑταιρείαν, ἀπεβίωσαν καὶ οἱ παλαιοὶ ἡμῶν ἑταῖροι Παναγιώτης Σφακιανάκης καὶ Σύριος Στασινόπουλος.

Τὸν Ἰωάννην Χρυσάφην, τὸν γνωστὸν ῥέκτην γυμναστικὸν καὶ ὀργανωτὴν τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς δὲν συνέδεε πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἀπλῶς ἢ ἰδιότης τοῦ ἑταίρου, ἀλλὰ κυρίως ἡ περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γυμναστικὴν ἐμπνευσμένη ἀσχολία του καὶ ἡ ἀπὸ ταύτης εἰς τὴν νεωτέραν γυμναστικὴν σφῶρων καὶ λελογισμένη

μετάγγισις, πρὸς μεγίστην τοῦ νεωτέρου ἀγωνιστικοῦ συνόλου ὠφέλειαν.

Ὁ ισόβιος ἡμῶν ἑταῖρος καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου Ἰωάννης Κυριακὸς ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν διακεκριμένων ἐκείνων συμπολιτῶν, οἱ ὅποιοι τὴν ζωὴν αὐτῶν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κοινωνίας. Ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ ἀνωτάτῳ ἐλεγκτικῷ καθιδρούματι ἀνεπιλήπτου αὐτοῦ ἐργασίας μεγάλας πρὸς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν προσέφευρον ὑπηρεσίας ὡς πρόεδρος τῆς Ζαππείου ἐπιτροπῆς.

Ὁ ἐπίτιμος πρεσβευτῆς Ἰωάννης Γεννάδιος, ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου διδασκάλου καὶ ἐμπυχωτοῦ τοῦ Γένους, εἶναι ἄξιος πάσης τιμῆς καὶ δι' ὅσα φιλολογῶν καὶ ιστοριοδιφῶν ἔγραψε καὶ διὰ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα γνησίαν αὐτοῦ ἀφοσίωσιν. Τὸ μνημειῶδες καλλιμάραρον ἴδρυμα τὸ φέρον τὸ ὄνομά του καὶ τὸ ὅποῖον ἀνήγειρον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἢ εὐγενῆς καὶ φιλελληνικῆ Ἀμερικανικῆ μεγαλοδωρία, ὀφείλεται εἰς τὴν εὐστοχον πρωτοβουλίαν τοῦ Ἰωάννου Γενναδίου. Πεισθεὶς ὅτι ἡ πολύτιμος βιβλιοθήκη του δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν δι' Ἑλληνικῶν χρημάτων νὰ στεγασθῆ ταχέως καὶ αὐτοτελῶς ἐν Ἀθήναις, ἐπωφελήθη τὴν ἐν Ἀμερικῇ διαμονὴν του ὡς πρεσβευτοῦ καὶ συνεννοηθεὶς ἀπ' εὐθείας μετὰ τοῦ εὐαισθητοῦ εἰς μεγάλα σχέδια καθηγητοῦ Ἐδουάρδου Carrs κατῶρθωσε νὰ στρέψῃ τὸ εὐεργετικὸν ῥεῦμα τῆς Ἀμερικανικῆς εὐποιίας πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ κοσμήσῃ τὴν πόλιν διὰ τε τοῦ Γενναδίου μεγάρου καὶ διὰ τοῦ πολυτιμοτάτου αὐτοῦ περιεχομένου. Ὡς ιστοριοδίφης ὁ Γεννάδιος ἔγραψεν ἱκανὰς πραγματείας καὶ Ἑλληνιστί καὶ Ἀγγλιστί, ἐπεσφράγισε δὲ τὴν συγγραφικὴν του δρᾶσιν διὰ σημαντικῆς μονογραφίας περὶ τοῦ Λόρδου Ἐλγίνου καὶ τῆς ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις ἀρχαιολογικῆς αὐτοῦ δράσεως μετὰ πολλῶν ἀνεκδότων πηγῶν. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη τῷ 1930 ἐν τῇ σειρᾷ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας, ἀποτελεῖ δὲ δεῖγμα ἀξιόλογον καὶ τῆς εὐσυνειδήτου φιλοπονίας καὶ τοῦ θερμοιότητος πατριωτισμοῦ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Ἄλλὰ τὸ βαρύτερον πλήγμα κατήνεγκεν ὁ θάνατος κατὰ τὸ 1932 εἰς αὐτὸ τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον σκληρῶς ἀφαρπάσας ἀπὸ τοῦ μέσου ἡμῶν τὴν προσφιλεστάτην μας κεφαλὴν, τὸν πολύτιμον φίλον καὶ συνεργάτην Δημήτριον Π. Παππούλιαν.

Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἐγνώρισε τὸν Δημ. Παππούλιαν ἀπὸ τῆς 20^{ης} Ἰουνίου 1916, ὅτε ἐξελέγη τακτικὸς ἰσόβιος αὐτῆς ἑταῖρος. Τῇ 28^ῃ Αὐγούστου τοῦ 1916 ἐξελέγη τὸ πρῶτον σύμβουλος, τῇ δὲ 13^ῃ Ἰανουαρίου 1917 ἐξελέγη ὁ Παππούλιας τὸ πρῶτον Πρόεδρος τοῦ Δ. Συμβουλίου καὶ μετὰ μικρὰν διακοπὴν τῆς προεδρίας, ἀναλαβὼν ταύτην ἐκ νέου τὴν διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἡ ταχεῖα αὕτη ἐξέλιξις τῆς ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐταιρείᾳ σταδιοδρομίας τοῦ ἀειμνήστου Παππούλια δεικνύει σαφῶς τὸν σκοπὸν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἐκλογῆς ὡς ἰσοβίου ἑταίρου. Καίπερ νομικὸς ὁ Δημ. Παππούλιας δὲν ὑπῆρξε ξένος πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, διότι ἡ περὶ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον εὐστοχωτάτη αὐτοῦ ἀσχολία ἔφερεν αὐτὸν πολὺ πλησίον πρὸς τὸν κλασσικὸν πολιτισμὸν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ προτίμησις καὶ ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε συμβουλίου ἦτο δικαιοτάτη. Ἄλλὰ ἐὰν σήμερον παρέχοντες τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ μακροχρονίου ἔργου τοῦ Δ. Παππούλια ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ εὐρίσκωμεν τοῦτον ἓνα τῶν ὀφελιμοτάτων ἐν τῇ ἰστορίᾳ τοῦ καθιδρύματος τούτου, ἔχομεν καθῆκον νὰ ἀπονεύωμεν δίκαιον ἔπαινον πρὸς τὸ Συμβούλιον ἐκεῖνο τοῦ 1916, τὸ ὁποῖον ἀπέβλεψε πρὸς τὸν Παππούλιαν ὡς μέλλοντα αὐτοῦ Πρόεδρον καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν ἐκλογὴν ταύτην κατὰ τὸ 1917.

Ἐὰν δὲ ἐδικαιώθη ἡ προσδοκία ἐκείνη, ὡς καὶ ἡ τῶν ἐπομένων συνελεύσεων τῶν ἑταίρων, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν περὶ τὸ Ἀττικὸν καὶ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον εἰδικότητα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ἰδίαν προσωπικότητα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος κατώρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὸ περιβάλλον του καὶ νὰ συνεργασθῇ μετ' αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν τεσσαρακονταετίαν οἱ ἐκάστοτε πρόεδροι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας δις μόνον προῆλθον ἐκ τῆς φιλο-

λογικῆς οἰκογενείας, ἄλλως δὲ ἐξ εὐρύτερου κύκλου ἐλαμβάνοντο, ἡ δὲ εὐδοκίμησις αὐτῶν εἶναι ἀναμφισβήτητος.

Ὁ ἀείμνηστος Παππούλιας εἶχεν ὡς ἐξαιρέτους ἀρετὰς τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν ἀνιδιοτέλειαν, τὰς ὁποίας καθίστα ἐκτάκτως καρποφόρους ἡ ὀξεῖά του ἀντίληψις καὶ ἡ πρᾶότης τῆς ψυχῆς του. Ἡ τάσις αὐτοῦ πρὸς κοινωφελῆ ἔργα καὶ πρὸς τιμητικὰ ἀξιώματα, τὰ ὁποῖα παρέχουν ἀφθονον ἐργασίαν ἄνευ οἰκονομικῶν ἀνταλλαγμάτων, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα κοινῆς ματαιοδοξίας, ἀλλ' εὐγενεστάτης φιλοδοξίας, τὴν ὁποῖαν δύνανται νὰ ἐννοήσουν μόνον ὅσοι ὑπὸ ἀναλόγου εὐγενείας ψυχῆς κινοῦνται καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν φέρονται ὡς πρὸς καθῆκον πάσης ὑψηλοτέρας ζωῆς.

Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ ἡ ἰδιοσυγκρασία αὐτῆ τοῦ Δημ. Παππούλια.

Ἡ προεδρία αὐτοῦ συμπεσοῦσα κατ' ἀρχὰς εἰς χρόνους κεινημένου ἐθνικοῦ βίου καὶ ὀξείας ἐσωτερικῆς ἀντιθέσεως παρέσχε τὴν εὐκαιρίαν, ὅπως ἀναπτυχθῆ μία πολύτιμος πλευρὰ τῆς ψυχῆς του, ἡ ἥρεμος συμβιβαστικότης, ἡ ὁποία παρήγαγε τοὺς καλλιτέρας καρποὺς διὰ τῆς συνεργασίας σημαντικῶν δυνάμεων τοῦ ἔθνους ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης. Κατὰ δὲ τὴν ἄσκησιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ δεξιωτάτη καὶ λεπτοτάτη οἰακοστροφία αὐτοῦ, ἡ ὁποία κατευθυνομένη ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ συναδελφικῆς ἀλληλεγγύης κατώρθωνε νὰ ἀποφεύγῃ τὰς προσωπικὰς προστριβὰς.

Ἄλλὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοτάτη προϋπόθεσις ἦτο καὶ ἡ ὁμοιογένεια τῶν συνεργατῶν, ἐφ' ὅσον δὲ ἀπ' αὐτοῦ ἐξηρτάτο ὁ ἀείμνηστος Παππούλιας μετὰ πάσης προσοχῆς ἐπέλεγε τοὺς καταλληλοτάτους, ὥστε ἡ ἀπόδοσις νὰ εἶναι ἡ μεγίστη δυνατὴ καὶ ἡ σύμπτωσις ἀδιατάρακτος.

Ἐκ τῆς σὺμφρονος ταύτης διοικήσεως ὠφελήθη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία οὐχὶ μόνον ἐπιστημονικῶς, ἀξίως συνεχίσασα τὴν παράδοσιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς αὐξήσασα τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1918 μέχρι τοῦ 1932 κατὰ δρ. 1.118.975,65.

Ἡ μακρὰ αὕτη προεδρία τοῦ Δημητρίου Παππούλια καὶ ἡ

ἀδιάλειπτος συνεργασία τοῦ ἀπὸ τοῦ 1924 σχεδὸν ἀμεταβλήτου Συμβουλίου εἶναι φωτεινὸν παράδειγμα τοῦ τί δύναται νὰ κατορθώσῃ ἢ συνεχῆς ἐργασία καὶ ἀλληλέγγυος συνεργασία τῶν ἐκ καθήκοντος καὶ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀφωσιωμένων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς.

Διὰ τοῦτο δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ πραγματικώτερον τεκμήριον τῆς εἰλικρινείας τῆς ὀδύνης μας ἐπὶ τῇ προώρῳ ἀπωλείᾳ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς οὐδὲ ἀειθαλέστερος στέφανος ἀναγνωρίσεως τῶν ἐξαιρέτων ὑπηρεσιῶν ἐκείνου πρὸς τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα παρὰ ἐὰν συνεχίσωμεν ἀπαρεγκλίτως τὴν ὑγιᾶ καὶ εὐθείαν παράδοσιν, τὴν ὁποίαν ἐσφυρηλατήσαμεν πλοηγούντος τοῦ ἀλησιμονήτου ἡμῶν προέδρου καὶ συναγωνιστοῦ, ἀντλοῦντες δὲ τὴν δύναμιν ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν φίλων ἐταίρων.

Τὴν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Παππούλια κενωθείσαν θέσιν τὸ Συμβούλιον ἐπλήρωσε διὰ τοῦ κ. Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ Μπενάκη, ἰσοβίου ἐταίρου. Τὸ Συμβούλιον ἐκλέξαν τὸν κ. Μπενάκην εἶχεν ὑπ' ὄψει αὐτοῦ οὐχὶ μόνον τὴν ἐθνικὴν θέσιν τῆς οἰκογενείας Μπενάκη ἐν τῷ συνόλω, ἀλλὰ τὴν ἰδιαιτέραν ἀτομικὴν σχέσιν τοῦ κ. Ἀντωνίου Μπενάκη πρὸς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν μεσαιωνικὴν καὶ νέαν τέχνην καθ' ὅλου, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν οὗτος ἐν τῇ ἐθνικῇ ἱστορίᾳ διὰ τῆς μεγαλοδώρου δημιουργίας τοῦ θαυμαστοῦ ὁμωνύμου Μουσείου.

Τὸ συμβούλιον ἐξέλεξεν ὡσαύτως σύμβουλον πρὸς πλήρωσιν κενῆς θέσεως τὸν Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας κ. Φιλώταν Παπαγεωργίου, ἄνδρα διαπρεπῆ, μετὰ μεγάλης στοργῆς καὶ ἐν στενῇ συγγενικῇ συναφείᾳ πρὸς τὸν ἐκλιπόντα ἡμῶν πρόεδρον παρακολουθήσαντα τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐταιρείας.

Εὐχαρίστως ἀναφέρει ἐνταῦθα τὸ Συμβούλιον καὶ δύο ἔξωθεν προσγενομένας εἰς συναδέλφους τιμὰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ κ. Κουρουνηώτου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς ἐν Ῥώμῃ Ἀκαδημίας τῶν Lincei καὶ τὴν εἰς τὸν κ. Νικ. Μπαλᾶνον ἀπονομὴν τοῦ τίτλου

τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Würtzburg «εἰς ἀναγνώρισιν τῆς εὐσυνειδήτου τεχνικῆς ἐργασίας, »δι' ἧς συνετήρησε τὰ μνημεῖα τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἵνα τιμηθῇ ἡ »καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία, μετὰ τῆς ὁποίας ἀναστηλῶν τὰ ἔρειπια »ἐπανέφερε πάλιν εἰς τὴν ζωὴν τὰ ἀθάνατα ταῦτα ἔργα, κοινὸν »κτῆμα παντὸς μορφωμένου».

Τὰ κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1932 ἀνασκαφικὰ ἔργα τῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξαν τὰ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν τῷ Ὁρδεῖφ τοῦ Περικλέους ὁ κ. Ὁρλάνδος ἐξακολουθῶν τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς παρελθούσης ἐργασίας ἀπεκάλυψεν δλόκληρον τὴν βόρειον πλευρὰν τοῦ οἰκοδομηματος καὶ καθώρισε τὸ πραγματικὸν αὐτῆς μῆκος, τὸ ὁποῖον μετρούμενον ἀπὸ ὀρθοστάτου εἰς ὀρθοστάτην εἶναι 60^μ, 60.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα κατανέμονται εἰς μακρὰν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων μέχρι τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος, ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται τεμάχιον μελανογράφου ἀγγείου εἰκονίζον Ἡρακλέα διώκοντα Ἀμαζόνα.

2. Ἐν Μαραθῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας αὐτοῦ ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης, ὁ ὁποῖος, ἀφορμώμενος ἐξ ἐπιγραφικῶν τινῶν εὐρημάτων, ἐξετάθη εἰς λίαν ἐνδιαφέρουσαν τοπογραφικὴν μελέτην τῆς Μαραθωνίας τετραπόλεως καὶ κατέστησε πιθανωτάτας τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων τοπωνυμιῶν. Ἡ συνέχεια τῶν ἐργασιῶν τούτων θὰ ἀποβῇ σωτηρία ἐν τόπῳ, ὅπου ἡ καλλιέργεια δὲν εἶναι ἐξαιρετικῶς φίλη τῶν ἀρχαίων λειψάνων.

3. Ἐν Δ. Μακεδονίᾳ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας ὁ κ. Κεραμόπουλλος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἡ ἔρευνα ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἀναζήτησιν νέων ὄρεινῶν φρουριῶν καὶ νέων πεδινῶν συνοικισμῶν.

Νέα φρούρια ὄρεινὰ ἀνευρέθησαν δύο μὲν πρὸς Β τοῦ χωρίου Βελίστι- Ἀσπρούλας παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀλιάκμονος μεταξὺ Νεαπόλεως- Λιψίστης καὶ Χρουπίστης- Ὀρεστικοῦ Ἄργους πλη-

σίον του ἐκκλησιδίου του Ἀγίου Παντελεήμονος ἐπὶ δύο βράχων ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, ἓν δὲ εἰς τὴν θέσιν Πόρτες τῶν Σερβίων καὶ ἄλλο τέταρτον εἰς τὸν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του Ἀλιάκμονος λόφον παρὰ τὴν μεγάλην γέφυραν τῆς ὁδοῦ Κοζάνης Σερβίων.

Παρὰ τὸ χωρίον Σιαρμπάδες - Βαλανιδιά ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης του Ἀλιάκμονος, ὀδηγούμενος ὑπὸ πληροφοριῶν, ὁ κ. Κεραμόπουλλος ἔσκαψεν εἰς τρεῖς θέσεις καὶ 1) ἐπὶ του λόφου του Ἀγίου Ἀθανασίου εὔρε λείψανα πηλοκτίστων κτισμάτων καὶ μεταξὺ τοίχων σωρὸν κεκαυμένου σίτου, ξύλα λεύκης κεκαυμένα καὶ παλαιᾶς χονδρᾶς κεράμους. 2) Πρὸς Ν. τῆς ἐκκλησίας καὶ εἰς θέσιν Ῥουγκατσάρια ἀνευρέθησαν παλαιοὶ Τουρκικοὶ τάφοι, ἀναγνωρισθέντες ἐκ του τρόπου τῆς ταφῆς.

Παλαιότεροι χριστιανικοὶ εἶναι οἱ παρὰ τὸν Ἅγ. Νικόλαον του χωρίου ἀνευρεθέντες ἄλλοτε τάφοι.

3) Πρὸς Β του Ἅγ. Ἀθανασίου καὶ εἰς θέσιν «Ἵτις μὴλές» ἐν μέσῳ τῶν ἀμπέλων εὑρέθησαν ἀσβεστόκτιστα ἐρείπια ἴσως βαλανείου μὲ ἀραιὰ τεμάχια Ἑλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τῶν ἐρυθρῶν του εἴδους *terra sigillata*.

Ἄλλη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἔγινε πρὸς Ν. τῆς Κοζάνης παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Μπάνιτσα, μεταβαπτισθὲν νεωστὶ εἰς Ἄνω Κώμην, ἐπὶ του λόφου του Προφήτου Ἡλία.

Ὁ λόφος ἔχει σχῆμα κολούρου κώνου, πιθανῶς τεχνητόν, τεχνητὴ δὲ φαίνεται καὶ ἡ ἐκβάθυνσις του ἐδάφους πρὸς Ν. καὶ Α. πρὸς ἔξαρσιν του λόφου καὶ πιθανῶς πρὸς σχηματισμὸν ὀχυρωματικῆς τάφρου. Τὰ ἀνευρισκόμενα ἐκεῖ τεμάχια ἀγγείων ἀνήκουν εἰς τοὺς Ἑλληνιστικοὺς χρόνους, περιλαμβάνουν δὲ κύλικας μετ' ἐμπιέστων κοσμημάτων καὶ σκύφους μετ' ἐκτύπου διακοσμῆσεως ποικίλων θεμάτων συνήθων εἰς τὸ εἶδος τουτο τῶν ἀγγείων. Ἐκ πάντων τουτων ἐξάγεται ὅτι ὁ τόπος ἦτο κατωκημένος κατὰ τὸν 1^{ον} π. Χ. αἰῶνα, ὅπως καὶ ἄλλαι κῶμαι τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης του Ἀλιάκμονος ὡς καὶ ἡ ἐπὶ του λόφου τῆς Φλωρίνης πόλις.

Ἐπὶ του λόφου καὶ πρὸς Δ. τῆς ἐκκλησίας ἐξηρευνήθη πλινθόκτιστον οἰκοδόμημα, ἐπιμήκους πιθανῶς σχήματος, ἀλλὰ δυσδια-

γνώστου ἐποχῆς. Τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων καὶ ἐνταῦθα ἦσαν Ἑλληνιστικῶν χρόνων.

Ἐν τῷ ἀμέσως περιβάλλοντι τὸν λόφον χώρῳ δὲν εὐρέθησαν κτίσματα πλὴν τινος ἠρειπωμένου ἀσβεστοκτίστου οἰκοδομήματος κατὰ τὸν ΝΔ πόδα τοῦ λόφου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, ὅπως ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐν μέρει ἀνασκαφέντος ὑποκαύστου, καὶ ἐξ ἀνευρεθέντων σωλήνων ἦτο βαλανεῖον, ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθη παλαιότερον καὶ τὸ χωρίον Μπάνιτσα (balneum), ὡς λέγει ὁ κ. Κεραμόπουλος, τὸ μετονομασθὲν ἐσχάτως εἰς Κώμην, ἄνω καὶ κάτω.

4. Ἐν Δωδώνῃ ἐξηκολούθησε τὰς ἐρεῦνας τῆς Ἑταιρείας ὁ κ. Δ. Εὐαγγελίδης, ἐνετόπισε δὲ τὴν ἐργασίαν κυρίως εἰς τὰ προϊστορικὰ στρώματα καὶ εἰς μέρος τοῦ ἀποθέτου.

Εἰς τὸ κατώτατον στρώμα εὐρέθησαν καὶ κατὰ τὸ 1932 προϊστορικὰ ὕστρακα ἀγγείων, συνδέοντα τὴν Δωδώνην πρὸς τὰ ἐν Μακεδονίᾳ γενόμενα ὅμοια εὐρήματα.

Πρὸς Δ τοῦ κατὰ τὸ 1931 ἀποκαλυφθέντος ναΐσκου ἀνευρέθησαν τὰ θεμέλια ἴσως ἀναθηματικοῦ τετραγώνου κτίσματος καὶ πρὸς Β τούτου μέγας τάφος Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐντὸς τοῦ ὁποίου οὐδὲν ἄλλο εὐρέθη πλὴν πολλῶν τεμαχίων ἐνεπιγράφων μολυβδίνων ἐλασμάτων.

Ἐκ τοῦ ἀποθέτου προέρχονται χαλκοῦν ἔλασμα μετὰ γεωμετρικῶν κοσμημάτων, χαλκοῦς λεοντόπους, τεμάχιον κορμοῦ μαρμαρίνης ἀρχαϊκῆς κόρης καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα πρᾶγματα.

5. Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καλαμπάκας καὶ τοῦ Καστρακίου ὁ Ἔφορος κ. Ἄνδρ. Ξυγγόπουλος ἐπεχείρησε δοκιμαστικὰς σκαφὰς πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς θέσεως τῆς μεσαιωνικῆς πόλεως Σταγῶν καὶ πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ ναοῦ καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Δούπιανης.

Οἱ μεσαιωνικοὶ Σταγοὶ ὑπ' ἄλλων μὲν τίθενται εἰς τὴν σημερινὴν Καλαμπάκαν, ὑπ' ἄλλων δὲ παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον

Καστρακι, κατά τινα δὲ γνώμην ἐξετείνοντο εἰς ἀμφοτέρους τοὺς τύπους (Ἄστυ Σταγῶν - Σταγοὶ ἢ Ἐμπόριον).

Ἡ δοκιμαστικὴ σκαφή δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνεύρη κανὲν λείψανον καθ' ὅλα τὰ σημεῖα, ὅπου ἐγένοντο αἱ ἀπόπειραι, διὰ τὴν μεγάλην τοῦ τόπου καταστροφὴν.

Πολὺ εὐτυχεστέρα ὑπῆρξεν ἡ ἐξερεύνησις τῆς Δούπιανης.

Πρὸς τὰ ΒΑ τοῦ Καστρακίου καὶ ἀπέναντι τοῦ κυρίου συγκροτήματος τῶν Μετεώρων εὐρίσκεται ἀπομεμονωμένος ὑψηλὸς βράχος, ὁ λεγόμενος Στυλὸς τῆς Δούπιανης, εἰς τὰς ῥίζας τοῦ ὁποίου εὐρίσκετο ναῖσκος τῆς Θεοτόκου, χρησιμεύσας ποτὲ ὡς τὸ Κυριακὸν ἤτοι κοινὸς ναὸς τῆς πρώτης ἐκεῖ ἰδρυθείσης Σκήτης Σταγῶν, πολὺ πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μεγάλων ναῶν τῶν Μετεώρων.

Ἐπὶ τοῦ Στύλου τῆς Δούπιανης, εἶναι ἀκόμη μακρόθεν ὁρατὰ τὰ λείψανα δύο Μονῶν, τοῦ Παντοκράτορος καὶ τῆς Δούπιανης, τῶν ὁποίων ἡ ἐκ τοῦ πλησίον μελέτη εἶναι διὰ τὸ ἀπρόσιτον τοῦ τόπου ἀδύνατος.

Ἡ ἔρευνα τοῦ κ. Ξυγγοπούλου ἐστράφη κυρίως εἰς τὸν μικρὸν ναῖσκον τῆς Θεοτόκου.

Ὁ ναῖσκος οὗτος ἐξωτερικῶν διαστάσεων 4^μ.90×7^μ.95 εἶναι μικρὰ μονόκλιτος βασιλική, ἔχουσα κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν ἡμικυλινδρικήν ἀψίδα καὶ στεγαζομένη διὰ ξυλίνης σαμαρωτῆς στέγης. Ἐπισκευαὶ τοῦ ναῖσκου ἐγένοντο κατὰ καιροὺς, τελευταία δὲ εἶναι ἡ τοῦ ἔτους 1861. Κατὰ τὴν σκαφὴν εὐρέθησαν λείψανα ὑποστέγου, τὸ ὁποῖον περιέβαλε τὸν ναῖσκον πιθανώτατα κατὰ τὴν βορείαν, δυτικὴν καὶ νοτίαν πλευρὰν. Σημαντικὸν εἶναι ὡσαύτως τὸ πόρισμα τῆς σκαφῆς ὅτι ὁ μέχρι σήμερον σφρζόμενος ναῖσκος εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦ 12^{ου} αἰῶνος καὶ οὐχὶ νεώτερον κτίσμα. Τοῦτο διδάσκει καὶ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ τοιχοδομία αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι τάσσουν τὸν ναῖσκον μεταξὺ τῶν ὁμοίων κτισμάτων τῆς Μακεδονίας (ἐν Καστορίᾳ, Βεροίᾳ κά). Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς Βυζαντινῆς Θεσσαλίας καὶ μάλιστα τῶν Μετεώρων, συνδέεται στενῶς πρὸς τὴν Μακεδονικήν. Πάντως ὁ ναῖσκος τῆς Δούπιανης εἶναι παλαιότερος τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, διότι εἰς τὴν

βορείαν ἑξωτερικὴν πλευρὰν ἀνεγνώσθη κατὰ τὰς τελευταίας ἐργασίας χάραγμα τοῦ ἔτους 1567 ἀναγράφον τὸν θάνατον Μητροπολίτου τινὸς Λαρίσης.

6. Αἱ ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας ἐργασίαι τῆς Ἐταιρείας ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1932 διὰ τοῦ κ. Κ. Ῥωμαίου γενναίως χορηγούντων καὶ πάλιν τῶν Ἀδελφῶν Παπαστράτων.

Αἱ ἐργασίαι αὗται ἔκλεισαν τὰς ἐρεῦνας τοῦ κ. Ῥωμαίου ἐν Θέρμῳ, ὥστε νὰ δυνηθῇ πλέον οὗτος νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ὀριστικὴν δημοσίευσιν τοῦ Αἰτωλικοῦ ἱεροῦ.

Κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1932 ἀπεκαλύφθησαν πρὸς Δ. τοῦ μεγάλου Ναοῦ κατεστραμμένα τινὰ τοιχάρια προϊστορικῶν οἰκημάτων καὶ συνεπληρώθη ἡ γνῶσις τοῦ πέρους ἐν μέρει ἀνακαλυφθέντος ἑλλειψοειδοῦς (ΠΑΕ 1932,64).

Τὸ οἶκημα τοῦτο διατηρεῖ κατὰ τὸ μέσον τῆς μεγάλης ἀψίδος κυκλοτερῆ ἑστίαν ἐκ λίθων καὶ πλακῶν, ἀνήκει δὲ εἰς τοὺς τελευταίους 2 ἢ 3 αἰῶνας τῆς 2^{ης} χιλιετηρίδος. Περὶ τὴν ἑστίαν ἐπαρουσιάσθησαν δύο ἐπάλληλα στρώματα τέφρας καὶ ὄσταριῶν, τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐκ θυσιῶν ὀλοκαύστων, ὁμοίων πρὸς τὰς παρατηρηθεῖσας καὶ ἐντὸς τοῦ παλαιοτάτου ναοῦ τῶν γεωμετρικῶν χρόνων. Ὁ πυρολατρικὸς χαρακτὴρ τῶν θυσιῶν τῆς τε Λαφρίας Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος Θερμίου φαίνεται ὅτι εἶναι ἀνάπτυξις παλαιᾶς οἰκιακῆς λατρείας, καθ' ἣν ἡ τέφρα καὶ τὰ ὄστᾶ τῶν θυμάτων παρέμενον ἐπὶ τόπου. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐπίθετον Θέρμιος συνέδεσεν ἐσχάτως ὁ κ. Ῥωμαῖος πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον τῆς λατρείας.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὐρημάτων ἀξιόλογα εἶναι κεραμεικὰ τινὰ συντρίμματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἀρχαῖος ναὸς τοῦ Λυσείου Ἀπόλλωνος τοῦ 600 περίπου π.Χ. εἶχε σκουφωτὴν τὴν στέγην κατὰ τὸ ἕτερον πέρασ. Πρὸς τούτοις ἐκ τῶν κεραμεικῶν τούτων εὐρημάτων συνάγεται ὅτι ἀντὶ πρωτογόνου τινὸς ἀκρωτηρίου ὑπῆρχεν ἀπλή τις ἐπίστεψις ἑνὸς ἀετώματος ἰδιορροῦθμου ἐστερημένου σίμης. Εὐρέθησαν ὡσαύτως πολλαὶ ὠμαὶ πλίν-

θοι εἰς τεμάχια προερχόμεναι ἐκ τῶν τοίχων τῶν σηκῶν τῶν ναῶν.

Παρὰ ταῦτα ὁ ἀνασκάψας ἐσπερέωσε καὶ ὑπεστήριξε τοὺς τοίχους καὶ στυλοβάτας τῶν ναῶν καὶ ἐπέχωσε τὰς δοκιμαστικὰς τάφρους, ἵνα ἐξασφαλισθῶσι τὰ πολύτιμα λείψανα τοῦ Θέρμου ἀπὸ καταστροφῆς.

Περατωθείσης τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης τοῦ κ. Ῥωμαίου, ὁ Θέρμος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπὸ τοῦ 1897 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία ἔστρεψε τὴν στοργὴν αὐτῆς, ἐσχάτως δὲ ἐνίσχυσεν ἡ γενναιότης τῶν ἀδελφῶν Παπασιρράτων, ἀφοῦ πολυειδῶς ἐξηρευνήθη καὶ ἐμελετήθη, ἀναμένει νῦν τὴν συστηματικὴν περὶ τοῦ συνόλου διάλληψιν, ἡ ὁποία θέλει παράσχει πλήρη εἰκόνα τῶν ἀνασκαφῶν τόπου ἀποβάντος πολυτιμοτάτου διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

7. Τὰς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἀρχαίας Ἀχαΐας ἐρέυνας Μυκηναϊκῶν νεκροταφείων ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1932 ὁ κ. Νικ. Κυπαρίσσης, ἀνεκαλύφθη δὲ ὀλοσχερῶς τὸ περὶ τὸ Κεφαλόβρυσον τῆς Γουρζουμίσσης νεκροταφεῖον, τοῦτο μὲν καταστραφέν ὑπὸ τῆς πηγῆς πρὸ μακροῦ, τοῦτο δὲ συληθὲν ὑπὸ τῶν περιοίκων εἰς ὡσαύτως παλαιοὺς χρόνους.

Περαιτέρω ἀνεκαλύφθη συλημένον νεκροταφεῖον καὶ κατὰ τὴν θέσιν Κουτρεῖκα, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσαν τῆς Γουρζουμίσσης.

Εὐτυχeseτέρα ὑπῆρξεν ἡ ἔρευνα ἐν θέσει Ἁγίος Ἰωάννης, ὅπου παρὰ τὸ πλῆθος κατεστραμμένων τάφων ἀνεκαλύφθη καὶ εἰς ἀσύλητος.

Ὁ τάφος οὗτος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου περιεῖχε 1) πολλὰ ἀγγεῖα τῶν συνήθων Μυκηναϊκῶν τύπων καὶ τῶν ἐσχάτων Μυκηναϊκῶν χρόνων μὲ γεωμετρικὴν διακόσμησιν·

2) Χάνδρας περιδεραίου ἐκ κυανῆς ὑαλώδους μάζης διαφόρων σχημάτων·

3) Χάνδρας ἐξ ἀγάλτου·

4) Κομβία ἐκ στεατίτου·

5) Χάνδρας ποικίλων σχημάτων ἐξ ἠλέκτρου, πρώτην φοράν ἀπαντώσας εἰς τὰ Μυκηναϊκὰ νεκροταφεῖα τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας.

Χάνδραι ἐξ ὑαλώδους κυανῆς μάζης εἶχον εὐρεθῆ καὶ πρὸ δέκα ἐτῶν εἰς τὸ Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον τοῦ χωρίου Λόπεσι τοῦ δήμου Φαρῶν.

Τὰ διακοσμητικὰ θέματα τῶν χανδρῶν τούτων εἶναι τοῦτο μὲν τετράφυλλα ἀνθύλλια, τοῦτο δὲ ὄστρακόδεσμα θαλασσίου ζώου ἢ μόνον τὰ ὄστρακα αὐτῶν εἰς διαφόρους συνδυασμούς.

Τὸ παρὰ τὸ χωρίον Μέντζενα νεκροταφεῖον δὲν ἀπέδωκεν ἢ μόνον τέσσαρα συνήθη Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

8-9. Ἐν Πελλάνη καὶ ἐν Σικυῶνι εἰργάσθη ὁ κ. Ὀρλάνδος.

Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ Πελλάνῃ ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ πέρυσιν ἀναφανέντος καὶ ὑποτιθεμένου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἀπεκάλυψε τὴν κρηπίδα αὐτοῦ εἰς ὀλικὸν μῆκος 30 μέτρων, ὥστε νὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ χάραξις τοῦ διαγράμματος τοῦ ναοῦ.

Ἡ ἀνωτάτη στρῶσις τῆς κρηπίδος παρέχει λίθους, ἔχοντας ἐν μέσῳ ἐγκοπὰς πρὸς ἄρσιν καὶ τοποθέτησιν αὐτῶν διὰ λιθάγρας κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν εἰς ἀρχαϊκὰ οἰκοδομήματα σύστημα.

Κινητὰ εὐρήματα εἶχεν ἡ ἀνασκαφὴ μόνον ἓν χριστιανικὸν θωράκιον καὶ τεμάχιον Βυζαντινοῦ ἀγγελίου τοῦ 12^{ου} ἢ 13^{ου} αἰῶνος, λείψανα τῆς χριστιαν. ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε μετατραπῆ ὁ ἀρχαῖος ναός.

Ἡ εἰς τὴν θέσιν Λεβέτι γενομένη δοκιμαστικὴ σκαφὴ ἔφερεν εἰς φῶς γλυπτὸν θωράκιον τοῦ 4^{ου} ἢ 3^{ου} π.Χ. ἐκ μαλακοῦ λίθου, προερχόμενον πιθανάτα ἐκ τοῦ ἄνω ὀρόφου οἰκήματος μετὰ περιστυλίου, μέλλοντος νὰ ἀναζητηθῆ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος.

Ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Σικυῶνι ὁ κ. Ὀρλάνδος ἔσκαψε δαπάναις τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐπικουρούσης καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Κατὰ τὸ 1932 ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο 60 περίπου μέτρα ΝΔ τοῦ μεγάλου Ῥωμαϊκοῦ ἐρειπίου, τοῦ ὑπὸ τῶν ἐντοπίων λεγομένου «Παλατίου», ὅπου διεφαίνετο τμήμα μακροῦ ἀναλήμματος ἐκ μεγάλων ὀρθογωνίων κυφωτῶν λίθων. Τὸ ἀνάλημα τοῦτο

άνεσκάφη εἰς μῆκος 55 μ., ἐφάνη δὲ χρησιμεῦον πρὸς ὑποστήριξιν μακροῦ ὀρθογωνίου ἀνδῆρου, μήκους 70 μ. καὶ πλάτους 35 μ., ἐκτεινομένου πρὸς Ν μέχρι τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ ὁποῖος ἔχει μορφωθῆ διὰ καθέτου πρὸς τὸ ἀνάλημμα κατατομῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἀνδῆρου ἀπεκαλύφθη μέγα οἰκοδόμημα σχήματος πεῖ, ἔχον ἐσωτερικὰς διαστάσεις $13^μ \times 58^μ$, ἐσωτερικὴν κιονοστοιχίαν καὶ ἐξωτερικὸν τοῖχον φέροντα τὴν στέγην τῆς στοᾶς. Πρὸ τοῦ στυλοβάτου τῶν κιόνων εὐρέθη εὐρεία αὐλάξ ἐκ πώρου λίθου, ἐπιχειρισμένου διὰ σκληροτάτου ὑδραυλικοῦ κονιάματος, ἔχουσα κατ' ἀποστάσεις ἐλλειψοειδεῖς κοιλότητος πρὸς περισυλλογὴν τῶν ἐν τῷ ὕδατι στερεῶν οὐσιῶν. Ἡ ὑπαρξίς τῆς αὐλάκος ἀποδεικνύει ὅτι ὁ πρὸ τῶν κιόνων χῶρος ἦτο ὑπαιθρος.

Ὅμοιον ἀνάλημμα ἀπεκαλύφθη καὶ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ἀνδῆρου μέχρι βάθους $2^μ.50$. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα τοῦ ἀναλήμματος τούτου ἀνευρέθη ἐπικαμπῆς κλίμαξ ἐξ 9 καὶ 6 βαθμίδων, κατὰ δὲ τὸ μέσον ὀρθογώνιος κρήνη εἰσχωροῦσα ἐντὸς τοῦ ἀνδῆρου τέσσαρα μέτρα. Ἡ κρήνη ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ὀρθογωνίου δεξαμενῆς, τῆς ὁποίας τὴν πρὸς τὰ ἔξω πλευρὰν σχηματίζει χαμηλὸν παράφραγμα ἐρειδόμενον ἐπὶ δύο στύλων ὀπίσω μὲν πεσσῶν, πρόσθεν δὲ ἡμικιόνων. Πρὸ τῆς δεξαμενῆς ὑπῆρχε προστώον ἐν παραστάσι. Οἱ τοῖχοι τῆς κρήνης ἔφερον ἐπίχρισμα σκληροτάτου κονιάματος. Τὸ ὕδωρ ἤρχετο εἰς τὴν δεξαμενὴν διὰ τριῶν ἀγωγῶν, ἠγτλεῖτο δὲ ἐξ αὐτῆς δι' ὕδριων. Οἱ ἀγωγοὶ κατέληγον εἰς χαλκᾶς λεοντοκεφαλᾶς, διὰ δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνευρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων ἐπιτυγχάνεται ἡ γραφικὴ ἀναπαράστασις τοῦ μνημείου.

Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ ἀναλήμματος ἀπεκαλύφθη στενωτέρα κλίμαξ, ἀνάγουσα ὡσαύτως εἰς τὸ ἀνδῆρον, πλησίον δὲ τὰ ἐδάφη κατασκευῆς προτύλου, τοῦ ὁποίου ἡ πρὸς Β πρόσοψις ἐφράχθη ἀργότερον, συνεχισθέντος τοῦ ἀναλήμματος πρὸς Α.

Ὅπισθεν τοῦ προτύλου εὐρέθη στοὰ βαίνουσα καθέτως πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ἀνάλημμα. Τῆς στοᾶς σφύζεται ὁ στυλοβάτης καὶ παραστάς μετὰ βάσεως Ἰωνικῆς.

Ἐκ πασῶν τῶν ἐνδείξεων τοῦ ἀνασκαφέντος μεγάλου τούτου οἰκοδομήματος δὲν εἶναι ἀπίθανον, κατὰ τὸν κ. Ὀρλάνδον, ὅτι εὐρισκόμεθα κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς συμφώνως πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ Πausanίου ἐνταῦθα τοποθετημένης ἀγορᾶς. Ἐκ τῶν γενομένων κινήτων εὐρημάτων τὰ ἀξιολογώτατα εἶναι:

1) Ἐπιγραφὴ ἀγωνιστικὴ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} π. Χ. αἰῶνος, γεγραμμένη εἰς Σικυώνιον ἀλφάβητον καὶ ἀναφέρουσα τὰς νίκας Πυθοῖ, Ἴσθμοῖ, Νεμέα, Σεκυῶνι, Ἀθάν [ναις].

2) Τεμάχια τῆς πηλίνης κεραμώσεως τῆς στέγης.

3) Κορμὸς μαρμαρίνου ἀνδριάντος Ῥωμαϊκοῦ καὶ ἡ ἀποκεκομμένη κεφαλὴ αὐτοῦ.

4) Μαρμαρίνη κεφαλὴ ἴσως τοῦ Ἀγρίππα τοῦ νεωτέρου.

5) Γυναικεῖος μαρμάρινος κορμὸς καὶ ἄλλος ἀνδρικός ὁμοιος πρὸς τὸν πρώτον, ἅπαντα γλυπτὰ ἔργα τοῦ 1^{ου} πιθανῶς μ. Χ. αἰῶνος.

Ἐκ τῆς παρὰ τὴν μακρὰν στοὰν σκαφῆς προέρχεται κορμὸς Ἀρτέμιδος, μικρότερος τοῦ φυσικοῦ, τοῦ 4^{ου}, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἀνασκάπτοντος, αἰῶνος καὶ τύπου τῆς Ἀρτέμιδος Rospigliosi.

Ἐκ τάφου μικροῦ παιδίου προέρχονται ἱκανὰ πῆλινα εἰδώλια τοῦ 4^{ου} ἢ 3^{ου} π. Χ. αἰῶνος καὶ μικρὰ τινα ἀγγεῖα. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν ὁ κ. Ὀρλάνδος, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ τῆς Σχολῆς Ἀρχιτεκτόνων κ. Εὐστ. Στίκα, συνέταξε ὑπὸ κλίμακα 1:500 καὶ γενικὸν τοπογραφικὸν διάγραμμα τῆς ἀρχαίας Σικυῶνος περιλαμβάνον τὰ μέχρι τοῦδε ἀποκαλυφθέντα ἀρχαῖα λείψανα, οὕτω δὲ ὁ σημαντικώτατος οὗτος ἀρχαιολογικὸς χώρος δύναται νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἀξίαν αὐτοῦ συστηματικὴν ἐπιστημονικὴν ἐξερεύνησιν.

10. Τελευταίαν ἐργασίαν διεξήγαγε κατὰ τὸ 1932 ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐν Ἀμνισῶ τῆς Κρήτης διὰ τοῦ κ. Σπυριδωνοῦ Μαρινάτου, ὅστις ἐδέχθη καὶ ἀξιόλογον χρηματικὴν ἐπικουρίαν ὁμάδος εὐγενῶν φιλαρχαίων Ἑλλήνων τῆ μερίμνη τοῦ κ. Γεωργίου Ζαρίφη, ἀξιεπαίνως ἀναλαμβανόντων τὴν Ἑλληνικὴν σεβαστὴν παράδοσιν¹.

¹ Οἱ συντελέσαντες ἦσαν οἱ κ.κ. Μιχ. Βλαστός, Γ. Ζαρίφης, Δ. Λοβέρδος, Ἀντώνιος Μπενάκης, ἡ Κ^α Μυταράγκα καὶ ἡ Κ^α Ἑλένη Ἀντ. Σταθάτου.

Ὁ Ἄμνισός ἐστὶ εὐφορὸς κοιλάς 7 χιλίόμετρα πρὸς Α τοῦ Ἡρακλείου, διαρροεμένη ὑπὸ δμωνύμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ποταμίου καὶ διανοιγομένη εἰς ὠραῖον ἀμμώδη αἰγιαλὸν μήκους τριῶν περίπου χιλιομέτρων. Ἡ κοιλάς σήμερον λέγεται Καρτερός, ὃ δὲ τόπος τῆς ἀνασκαφῆς Παλιοχώρα. Ἐκ τῶν ὀλίγων φιλολογικῶν μαρτυριῶν ἀρχαιοτάτη ἐστὶ ἡ τῆς Ὀδυσσεΐας (19,188), ὅπου ὁ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ἀκόμη Ὀδυσσεὺς διηγείται εἰς τὴν Πηνελόπην ὅτι παρασυρθεὶς ὑπὸ τῶν ἀνέμων κατὰ τὸν εἰς Τροίαν πλοῦν ἔφθασεν εἰς τὴν Κρήτην

στῆσε δ' ἐν Ἄμνισῳ, ὅθι τε σπέος Εἰλειθυΐης
ἐν λιμέσι χαλεποῖσι μόλις δ' ὑπάλυξεν ἀέλλας.

Πολύτιμος ἐστὶν ὡσαύτως ἡ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος (10,476), καθ' ἣν «Μίνω φασὶν ἐπινείω χρήσασθαι τῷ Ἄμνισῳ».

Ἄλλ' ἡ ἔλλειψις πάσης ἀρχαιολογικῆς ἐνδείξεως εἶχον μέχρι τοῦδε πείσει τοὺς περὶ τὸ ζήτημα ἀσχοληθέντας, ὅτι ἀλλαχοῦ ὄφειλε νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἐπίνειον τῆς Κνωσοῦ.

Ἡ πρώτη ἀξιόλογος ἐνδειξις, ἡ ὁποία ἔστρεψε τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Μαρινάτου πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Καρτεροῦ, ἦτο ἡ ἀνακάλυψις Ὑστερομινωϊκοῦ λαξευτοῦ τάφου, περιέχοντος πρὸς ἄλλοις καὶ ἐλεφάντινον ἀνάγλυφον κτένιον καὶ ὠραῖον ὑάλινον ἀγγεῖον, τὸ μόνον ἀκέραιον διατηρούμενον ἐκ τῆς Κρητομυκηναϊκῆς περιόδου (Ἀρχ. Δελτ. 11 1927-8,68). Ἡ ὀριστικὴ τοῦ τόπου ταύτισις ἐπῆλθε διὰ τῆς ἀναμφισβητήτου πλέον ἀνακαλύψεως καὶ συστηματικῆς ἐξερευνησεως τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυΐας (ΠΑΕ 1929, 95. 1930, 91). Δὲν ἀπέμενεν ἄρα ἀμφιβολία ὅτι κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ὄφειλον νὰ ἀναζητηθοῦν καὶ τὰ λείψανα τοῦ ἐπινείου τοῦ Μίνως.

Μετ' ἄλλας δοκιμὰς περὶ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς κοιλάδος, ἡ προσοχὴ τοῦ ἀνασκάπτοντος εἰλκύσθη ὑπὸ τῆς κορυφῆς τῆς Παλιοχώρας, ἡ ὁποία κεῖται 500 μέτρα κάτωθεν τοῦ σπηλαίου τῆς Εἰλειθυΐας καὶ ὑπὸ τοὺς πρόποδας τῆς ὁποίας τὸ ἐρευνητικὸν ῥύγχος χοίρου ἐξήγαγεν ἄφθονα ὄστρακα Μινωϊκῶν ἀγγείων.

Ἡ ἀρξαμένη ἀμέσως ἔρευνα τοῦ τόπου ἀπεκάλυψε μικρὸν ἀποθέτην περιέχοντα κατὰ τὸ πλεῖστον τεμάχια ἀγγείων τῆς Μεσομινωϊκῆς περιόδου ἦτοι μεταξὺ τοῦ 2100 καὶ 1580.

Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἐρεύνης καὶ εἰς τοὺς βορείους πρόποδας τῆς Παλιοχώρας, ἐκεῖ δὲ ὑπὸ τὴν ἀμμόδη ἐπίχωσιν ἀνεκαλύφθησαν δύο ἀξιόλογα κτίσματα οὐχὶ πολὺ ἀπέχοντα ἀλλήλων. Τὸ ἐν τούτων χαρακτηρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνασκάπτοντος ὡς στενόμηκες «μέγαρον» κτισμένον ἐν μέρει διὰ πελεκητῶν πώρων, τῶν ὁποίων εἰς φέρει ἐγγάρακτον τὸ Μινωϊκὸν σύμβολον, τὸν διπλοῦν πέλεκυν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κτίσματος εἶναι ἀκόμη ἄσκαπτον. Εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν ἀπεκαλύφθη τετράγωνον φρεατοειδὲς κατασκεύασμα πλήρες κισσήρεως, πιθανώτατα ὑπὸ τῆς θαλάσσης μετακομισθείσης ἐκεῖ ἀπὸ τῆς οὐχὶ μακρὰν κειμένης ἠφαιστειογενοῦς Θήρας.

Τὸ ἄλλο κτίσμα, ὀλίγον περαιτέρω, εἶναι μονοθάλαμον σχήματος τραπεζίου, ἔχον τοὺς τοίχους πάχους δύο μέτρων καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος, σύριζα πρὸς τὸν βράχον τῆς Παλιοχώρας, θύραν. Ἐσωτερικῶς ὁ χώρος ἦτο τετράγωνος, εἰς τὰ βαθύτερα αὐτοῦ στρώματα εὐρέθησαν τεμάχια ἀγγείων τῆς Ὑστερομινωϊκῆς περιόδου, παρασυρθέντα ἴσως ἐκεῖ ἐκ τῆς Παλιοχώρας. Κατὰ ταῦτα παραμένει ἀκόμη ἄδηλος ὁ προορισμὸς τοῦ κτίσματος.

Ἄλλ' ἡ σπουδαιοτάτη ἀνακάλυψις ἐγένετο εἰς τοὺς ἀνατολικούς πρόποδας τῆς Παλιοχώρας, ὅπου ἡ ἀγαθὴ τύχη ἔφερε τὴν σκαπάνην ἐπὶ σωροῦ τοιχογραφιῶν ἐξαιρετικῆς σημασίας καθ' ἑαυτὰς καὶ διὰ τὴν ἐξακολούθησιν τῆς ἀνασκαφῆς. Ἡ πρόοδος τῆς ἐργασίας ἀπεκάλυψεν ὀλοσχερῶς ἄξιον πάσης προσοχῆς οἰκοδόμημα, τὸ ὁποῖον ὁ ἀνασκάπτων ὀνομάζει «ἔπαυλιν τῶν τοιχογραφιῶν», δι' ὀνόματος δηλ. χαρακτηρίζοντος τὸ οἰκοδόμημα διὰ τὴν ἀρχαιολογικὴν συνεννόησιν, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντος τοὺς ἀπώτερον ἴσταμένους πόσους κόπους καὶ πόσῃν προσοχῇν ἀπαιτεῖ ἡ ἀνασκαφὴ καὶ περισυλλογὴ τῶν ἀπείρων ἐν σωρῷ κατακειμένων τεμαχίων τοιχογραφιῶν καὶ πόσους ἄλλους κόπους ἀπαιτεῖ κατόπιν ἡ

συντήρησις, ἢ μελέτη καὶ ἢ συναρμολόγησις τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων.

Τὸ ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα καταλαμβάνει τετράγωνον περίπου χῶρον, ἔχοντα πλευρὰν 20 μ.

Κατὰ τὴν ΒΑ γωνίαν τοῦ τετραγώνου ὑπάρχει πολύθυρον καὶ πρὸ αὐτοῦ μικρὰ αὐλὴ ἐπεστρωμένη διὰ πλακῶν σχιστολίθου. Διὰ τοῦ πολυθύρου καὶ περαιτέρω διὰ θύρας εἰσερχόμεθα εἰς χῶρον (6), ἐστρωμένον διὰ πλακῶν πωρίνων, ὁ ὁποῖος ἐχρησίμειεν ὡς κλιμακοστάσιον κλίμακος φερούσης εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Τῆς κλίμακος εὐρέθησαν κατὰ χῶραν ἀνατραπεῖσαι τέσσαρες βαθμίδες πώρινοι, παρουσιάζουσαι τὴν τριγωνικὴν τομὴν, τὴν συνήθη εἰς τὰς συγχρόνους κρεμαστὰς μαρμαρίνας κλίμακας. Εἰς τὸ συνεχόμενον πρὸς τὸ κλιμακοστάσιον δωμάτιον (7), τὸ ὁποῖον ἔχει δύο βάσεις κίωνων κατὰ χῶραν, εὐρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐν συμπαγεῖ σωρῷ περὶ τὸν Β κίονα αἱ τοιχογραφίαι. Τὸ ἐπόμενον δωμάτιον κλείει τὸ διαμέρισμα τοῦ οἰκοδομήματος, τὸ ὁποῖον ἠϋλίζετο διὰ τοῦ μνημονευθέντος πολυθύρου. Τοῦ διαμερίσματος τούτου οἱ τοῖχοι σφύζονται εἰς ὕψος 0.70 περίπου, ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ λίθων πελεκητῶν πωρίνων, μεγίστου μήκους 2^μ. 20. Μόνον τὸ ἀνατολικὸν μέρος εἶναι μέχρι θεμελίων σχεδὸν κατεστραμμένον ὡς καὶ τινες λίθοι τῆς Β πλευρᾶς. Ὑπὸ τοὺς ὀρθοστάτας ὑπάρχει θεμελίωσις ἐξ ἀργῶν λίθων, ἔξέχουσα τοῦ ἐδάφους κατὰ 0.10 καὶ ἐπιμελῶς ἰσοπεδωμένη ἐν εἴδει εὐθυντηρίας.

Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀνασκαφῇ γενομένας παρατηρήσεις φαίνεται ὅτι οἱ τοῖχοι τοῦ κάτω πατώματος καὶ αἱ γωνίαι τοῦ ἄνω ἦσαν λίθινοι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον μέρος ἦτο ἐκ πλίνθων.

Ἡ διαίρεσις τοῦ ἄνω πατώματος ἦτο κατὰ τι διάφορος τῆς τοῦ κάτω, ἀλλ' ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς ἐτήρει τὸ αὐτὸ διάγραμμα.

Κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ οἰκοδομήματος ὑπῆρχον βοηθητικῆς χρήσεως διαμερίσματα καὶ ἀποθέτης πλήρης ὀστράκων καὶ ἀκεραίων τινῶν ἀγγείων Μινωϊκῶν.

Τὰ κινητὰ εὐρήματα τοῦ ἀξιολόγου τούτου οἰκήματος ἦσαν παραδόξως σποραδικὰ καὶ ἀσήμαντα, ἐλλείπουν δὲ παντελῶς

οἱ συνήθεις μεγάλοι πίθοι ἀποθηκεύσεως. Ἐκ τούτου ὀρμώμενος ὁ κ. Μαρινᾶτος εἰκάζει ὅτι πρόκειται περὶ ἐπισήμου οἰκοδομήματος περιοδικῆς καὶ βραχείας ἐκάστοτε χρήσεως.

Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἢ εὐρεσις τῶν τοιχογραφιῶν προσδίδει ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν.

Τὰ λείψανα ταῦτα εὐρέθησαν, ὅπως εἴπομεν, ἀποκλειστικῶς ἐντὸς τοῦ δωματίου 7, καὶ εἰς ὕψος 0.40 μέχρι 1 μ. ἀπὸ τοῦ δαπέδου, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφιβολία ὅτι κατέπεσαν ἐκ τοῦ ἄνω πατώματος. Εὐρίσκοντο ἀκόμη μερικὰ τεμάχια ἐπὶ τῶν παρῶντων πλακῶν τοῦ ἄνω πατώματος, αἱ ὁποῖαι εἶχον καταπέσει πρὸ τῆς πτώσεως τῶν πλινθίνων τοίχων. Περιεβάλλοντο δὲ ἀποκλειστικῶς ὑπὸ καφεχροῦ χρώματος αἱ τοιχογραφίαι, προερχομένου ἐκ τῶν πλινθῶν, αἱ ὁποῖαι πολλάκις διετήρουν τὸ σχῆμά των.

Βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν ἀκόμη νὰ ἔχωμεν πλήρη ἐποπτεῖαν τῶν τοιχογραφιῶν, διότι εἶναι ἀνάγκη μακρᾶς ἐργασίας καθαρισμοῦ καὶ συγκολλήσεως. Ἄλλ' ἐκ τῆς προχείρου ἐξετάσεως αὐτῶν διακρίνονται τριῶν εἰδῶν φυτά: 1) Κρῖνοι, τῶν ὁποίων τὰ στελέχη καὶ τὰ ἄνθη εἶναι ἐκ λευκῆς καὶ κυανῆς πάστας, ἐμβεβλημένης εἰς τὸ ἐκβαθυνθὲν ἔδαφος τῆς τοιχογραφίας. Ἐμπαιστικὴ (incrustation) πρώτην φορὰν ἀπαντῶσα ἐν τοιχογραφίᾳ.

2) Κρινοειδῆ καὶ ἰριδοειδῆ ἐξωγραφημένα δι' ἐρυθροῦ καὶ πρασίνου ἐπὶ λευκοῦ ἐδάφους.

3) Φυτὰ τῆς οἰκογενείας τῆς μίνθης κατὰ πυκνὰς συστάδας ἐπὶ ἐδάφους ἐρυθροῦ κάτω καὶ λευκοῦ ἄνω. Ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν γενομένων παρατηρήσεων συνάγεται ὅτι ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἔφερε τὰς συστάδας τῆς μίνθης, ὁ βόρειος τὰ ἐμπίστα κρῖνα καὶ ὁ δυτικὸς τὰ ἐρυθρὰ ἰριδοειδῆ. Ὁ νότιος τοῖχος εἶχε μικρότερον πεδῖον διακοσμῆσεως δι' ἰριδοειδῶν καὶ συστάδων κρόκου. Ἱστορικῶς αἱ εὐρεθεῖσαι ἐν Ἀμνισῶ τοιχογραφίαι ἔχουσιν ἰδίαν σπουδαιότητα, διότι παρουσιάζουν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε βαθμίδα τῆς Μινωικῆς τέχνης καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον τῆς τοιχογραφίας.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἀμνισοῦ αἱ

ένδειξεις τῶν εὐρημάτων φέρουσι πρὸς τὴν πρόωμον τρίτην Μεσομινωϊκὴν ἐποχὴν (ΜΜ3) ἤτοι εἰς τοὺς μεταξὺ 1700 καὶ 1650 π. Χ. χρόνους.

Ἡ καταστροφή τῆς ἐπαύλεως λόγῳ τῶν παρατηρηθέντων ἀφθόνων ἰγνῶν καύσεως φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε βιαία, ἔσχε δὲ ἡ ἔπαυλις κοινὴν τὴν τύχην κατὰ τὴν πρώτην Ὑστερομινωϊκὴν ἐποχὴν πρὸς ἄλλα Μινωϊκὰ οἰκοδομήματα τῆς Νίρου, τῆς Τυλίσου καὶ τοῦ Σκλαβοκάμπου, ὁμοίως ἐξαφανισθέντα. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλης ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς, περὶ τῆς ὁποίας οὐδὲν εἶναι ἄλλως γνωστόν.

Αἱ ἀρχίσασαι αἰσιώτατα ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Ἄμνισοῦ ἔρουναι τοῦ κ. Μαρινάτου, συνεχιζόμεναι εἰς προσεχέστατον μέλλον θὰ ἔχουν ἀσφαλῶς ἴσης σπουδαιότητος, καὶ μεγαλητέρας ἴσως, εὐρήματα, τὰ ὅποια θὰ προσφέρουν σημαντικὴν διαφώτισιν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐπινείου τῆς Κνωσοῦ.

Τοιοῦτο ὑπῆρξε καὶ ἐφέτος τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἐταιρείας, ἄξιον κατὰ πάντα τῆς ἱστορίας αὐτῆς.

Ἄλλὰ καὶ τὴν Βιβλιοθήκην αὐτῆς ηὔξησεν ἡ Ἐταιρεία κατὰ τὸ 1932 δαπανήσασα ἐν ὄλῳ δρ. 77,131.80 δι' ἀγορὰν βιβλίων καὶ βιβλιοδεσίαν, προσθέσασα δὲ καὶ 87 τόμους δι' ἀνταλλαγῆς καὶ εὐγνωμόνως δεχθεῖσα τὴν δωρεὰν 291 τόμων καὶ φυλλαδίων.

Τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐταιρείας ἐδέχθη σπουδαιότατον πρόσκτημα, σειρὰν πολυτίμων χειρογράφων σημειωμάτων τοῦ ἀειμνήστου Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Π. Εὐστρατιάδου, δωρηθέντων ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διακεκριμένου δικηγόρου κ. Μιχαὴλ Εὐστρατιάδου, πρὸς τὸν ὅποιον καὶ ἐνταῦθα ἐπιθυμεῖ τὸ Συμβούλιον νὰ διαδηλώσῃ τὴν βαθεῖάν του εὐγνωμοσύνην.

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν δημοσιευμάτων ἡμῶν προσετέθη ὁ τόμος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ 1930 περιέχων πρα-

γματείας τῶν κ.κ. Μυλωνᾶ, Κεραμοπούλλου, Χατζῆ, Παπαδημητρίου, Πάλλα, Γιαννοπούλου, Μαρινάτου, Ξυγγοπούλου, Ῥωμαίου καὶ Πλάτωνος, καὶ ὁ τόμος τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ 1931, περιέχων λεπτομερεῖς ἐκθέσεις περὶ τῶν κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο γενομένων ἀνασκαφῶν. Ὡσαύτως προέβη κατὰ πολὺ ἢ ἐκτύπωσις τοῦ τόμου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος διὰ τὸ 1931, ὥστε νὰ εἶναι οὗτος ἐντὸς ὀλίγου χρόνου ἔτοιμος πρὸς ἔκδοσιν.

Διὰ πάντα τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἐδαπανήθησαν δραμαὶ 129,546.70.

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐδαπάνησεν ἱκανὰ ἡ Ἑταιρεία πρὸς συντήρησιν ὑποτρόφων σπουδαστῶν τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Πᾶσα δὲ δαπάνη προέρχεται ἐκ τῆς περιουσίας τῆς Ἑταιρείας, διότι τὸ Δημόσιον δὲν κατέβαλε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος οὐδὲ αὐτὴν τὴν γλίσχρον χορηγίαν τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων δραμῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀπισχνάνθη τὸ ποσὸν τῶν 300 χιλιάδων χρυσῶν δραμῶν, τὸ κατόπιν παλαιᾶς συμβατικῆς ὑποχρέωσεως ὀφειλόμενον ἐτησίως ἐκ μέρους τοῦ Δημοσίου εἰς τὴν Ἑταιρείαν ἐκ τῶν, σήμερον μάλιστα, πλουσιωτάτων εἰσπράξεων τοῦ Λαχείου τοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1932 ἡ Ἑταιρεία ἀπεφάσισε νὰ δεχθῆ καὶ ἐφαρμόσῃ δοκιμαστικῶς τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῇ διὰ νεαροῦ νόμου κατασκευὴν καὶ ἐμπορίαν δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν ἐν τοῖς Μουσείοις τοῦ Κράτους, ἐγένοντο δὲ ἤδη ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις Μουσείων πλεῖσται πλάκες καὶ ἤρχισεν ἡ πώλησις τῶν ἀντιστοιχῶν δελταρίων καὶ φωτογραφιῶν, ἐκ τῶν ὁποίων εἰσεπράχθησαν μὲν ἱκανά, ὡς ἐμφαίνει ἡ δημοσιευθεῖσα κατάστασις, ἀλλὰ δὲν ἐκαλύφθησαν ἀκόμη αἱ δαπάναι, ὥστε μόνον κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος δυνάμεθα νὰ προσδοκῶμεν περίσσευμα πρὸς πλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένων σκοπῶν.

Κατὰ τὸ προσεχὲς δὲ ἔτος τὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐκ τῆς εἰς ἔθνικὰ χρεώγραφα περιοουσίας αὐτῆς θὰ ὑποστῶσι τὴν μείωσιν τὴν ἐκ τῆς οἰκονομικῆς στενοχωρίας τοῦ Δημοσίου ἐπιβληθεῖσαν, ὥστε θὰ γίνῃ ἀνάγκη περιορισμοῦ τῶν ἐργασιῶν, διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι θὰ ἐπέλθῃ τις ἐνίσχυσις εἴτε ἐκ τῶν εἰσπράξεων τοῦ λεγομένου λαχείου τῶν Ἀρχαιοτήτων εἴτε ἐκ τοῦ ὄντως δυσπραγοῦντος δημοσίου θησαυροῦ.

Ἄλλὰ καὶ οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία θὰ ἐργασθῆ καὶ πάλιν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ φήμης, ἀντλοῦσα τὸ θάρρος τῆς ἐκ τῆς μεγάλης παραδόσεως τῶν 95 αὐτῆς ἐτῶν καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ θαυμαστοῦ ἐκείνου παραδείγματος τῶν μονολέπτων ἡμερησίων συνδρομῶν τῶν πρώτων αὐτῆς ἐταίρων (ΠΑΕ 1929, 32).

Ἄλλὰ πρὸ παντὸς ἐμπνεόμεθα ἐκ τοῦ μεγάλου περιεχομένου τῶν ἱστορικῶν περιόδων, τὰς ὁποίας μελετῶμεν. Περιεχομένου, τὸ ὁποῖον ἀπηρτίσθη κατὰ μικρὸν διὰ τῆς ἀφανοῦς ἐπεξεργασίας τοῦ μακροῦ χρόνου καὶ τῆς συνολικῆς συνεργασίας τῶν ἀνθρώπων, κατέληξε δὲ εἰς ἓνα μόνιμον καὶ ἰσόρροπον ἠθικὸν κόσμον, τὸν ὁποῖον δὲν δύναται εὐκόλως νὰ κλονίσωσι ἀνώμαλοι ψυχικοὶ καὶ πνευματικοὶ αἰφνιδιασμοὶ ἢ καινομανεῖς παρακρούσεις ἀνησύχου φιλοδοξίας ἀπὸ τοῦ ἀέρος λαμβάνουσαι τὴν ἐπωνυμίαν καὶ κατὰ κανόνα εἰς τὸν ἀέρα ἐπιστρέφουσαι, ἀφοῦ ἀφήσωσιν ὀπισθεν αὐτῶν κονιορτὸν καὶ ἀσυνάρτητον θόρυβον.

Ἡ ἀνατροφή τῶν ἔθνων τότε μόνον εἶναι ὀρθή, ὅταν ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς πραγματικότητος, δὲν ὑπάρχει δὲ σημαντικώτερα πραγματικότης ἢ αὐτὸ τὸ σύνολον τῶν ἱστορικῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως. Ἡ ἱστορία εἶναι ἡ πείρα τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος. Ὅπως δὲ ἡ ἡλικία ἐνὸς ἀτόμου εἶναι διὰ τῆς βαθμηδὸν συγκεντρουμένης πείρας πολῦτιμος παράγων καὶ βοηθὸς τῆς εὐστόχου αὐτοῦ δράσεως, καθ' ὅμοιον τρόπον ἢ ἐκ τῆς ἱστορίας ἀγαθὴ πείρα εἶναι μέγα σχολεῖον τῆς ἀνθρωπότητος τῆς ὀργώσεως πρὸς πρόοδον, σχολεῖον δὲ πλήρες ζωῆς καὶ σφρίγγους καὶ μεγάλων διδασμάτων, ἱκανῶν νὰ ἀναζωογονήσουν καὶ νὰ ἀνα-

δημιουργήσουν τὸν κόσμον, τὸν πάσχοντα ἀκριβῶς, διότι ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τῶν σταθερῶν βάσεων τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας τῶν μεγάλων περιόδων, διότι ἀπατώμενος καὶ ψευδονεωτερίζων περιφρονεῖ τὴν ἱστορίαν ὡς ἀποτελοῦσαν νεκρὸν δῆθεν κόσμον καὶ κλυδωνίζεται ἀνερμάτιστος, ἕως οὗ ἐπέλθῃ ἡ ἀνάνηψις, ἡ δὲ στίβαρα χεῖρ τῆς ἱστορίας ὀδηγήσῃ πάλιν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν δύσκολον, ἀλλ' ἀσφαλῆ ὁδὸν τῶν αἰωνίων ἠθικῶν ἀληθειῶν.

...